

doi: 10.3935/rsp.v21i1.1094

TSI - FP7 PROJEKT O UTJECAJU TREĆEG SEKTORA NA SOCIO-EKONOMSKI RAZVOJ EUROPE

U okviru natječaja Europske unije za FP7 projekte: FP7-SSH-2013-2 - *The impact of the third sector on socio-economic development in Europe - Collaborative Projects (Small or Medium-scale Research Projects)*, partnerima s trinaest akademskih institucija iz jedanaest zemalja, povjerena je provedba trogodišnjeg projekta »Doprinos trećeg sektora socio-ekonomskom razvoju Europe - Utjecaj trećeg sektora« (*The Contribution of the Third Sector to Europe's Socio-economic Development - TSI*). U procesu evaluacije prijedloga projekt je dobio 14 od maksimalnih 15 bodova. Koordinator projekta je Bernard Enjloras s *Institutt for samfunnsforskning* iz Osla, Norveška. U pripremi projekta naročit doprinos je dao Lester Salomon s *John Hopkins University* u Baltimoru sa svojom europskom podružnicom u Bologni. Na njemu još sudjeluju istraživači iz Njemačke, Italije, Španjolske, Francuske, Engleske, Nizozemske, Poljske i Austrije, Belgije i Hrvatske. Među istraživačima koji sudjeluju u projektu valja istaknuti i dobro poznata imena: Lester Salomon, Annette Zimmer, Jeremy Kendall i Taco Brandsen. Hrvatsku u ovom projektu predstavlja profesor Gojko Bežovan, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu - Studijski centar socijalnog rada sa svojim suradnicima.

Koncept i ciljevi projekta

Glavni cilj projekta je stvaranje znanja koja će dodatno unaprijediti doprinos trećeg sektora i volontiranja socio-ekonomskom razvoju Europe. Ovi jedinstveni »obnovljivi izvori« za rješavanje socijalnih i ekonomskih problema i poticanje

građanskog angažmana u Europi potrebni su više nego ikad u trenutku socijalnih i ekonomskih teškoća i golemih pritisaka na državni proračun. Ne kao alternativa vlasti, već kao punopravni partner u promicanju europskog napretka. Da bi se u potpunosti iskoristili ovi resursi, potrebno je jasnije razumijevanje trećeg sektora, njegovog opsega i razmjera, njegovih postojećih i potencijalnih utjecaja, i prepreka za njegov puni doprinos zajedničkoj dobrobiti u Europi.

Projekt je organiziran oko nekoliko ključnih postulata. Prvi je identitet. Ne postoji jasno razumijevanje diljem Europe i EU-a što je točno treći sektor i što je njegova uloga u europskom javnom prostoru. Zatim, na drugom je mjestu svijest. Treći sektor je labirint samoorganiziranih inicijativa građana koji su povezani na način da slijede konkretne ciljeve, ali nemaju dovoljno svijesti da su dio sektora koji dijeli zajedničke karakteristike, vrijednosti i ciljeve. Sljedeći postulat su informacije. Kanali za pristup i dijeljenje istraživanja i praksi, inovacija i razvoja politika, izuzetno su ograničeni. Četvrti su podaci. Ne postoji sustav koji bi generirao sustavne komparativne podatke čak i o osnovnim obilježjima razmjera, opsega i utjecaja trećeg sektora i volontiranja, te stoga procijenio njihove doprinose europskom gospodarstvu i društvu. I naposljetku su prepreke i podrška. Postoji ograničena svijest o preprekama koje otežavaju rad i utjecaj tih organizacija, ili o koracima koje bi trebalo poduzeti kako bi se one uklonile ili smanjile.

Ovaj projekt nastoji:

- 1) pojasniti koncept trećeg sektora u njegovim europskim manifestacijama
- 2) identificirati glavne konture sektora definirajući njegovu veličinu, strukturu, sastav, izvore podrške i najnovije trendove
- 3) identificirati utjecaj sektora, njegove doprinose europskom ekonomskom razvoju, inovacijama, dobrobiti građana, civilnom angažmanu, i ljudskom razvoju,

te stvoriti mogućnosti za mjerenje tih doprinosa u budućnosti

4) identificirati barijere, interne i eksterne, organizacijama u trećem sektoru i predložiti načine kako se ove barijere mogu premostiti

5) stvoriti partnerstvo između znanstvene zajednice i praktičara, tako da razumijevanje trećeg sektora generirano projektom ostane utemeljeno u stvarnosti i uživa potporu među dionicima kako bi se osigurala ukorijenjenost među kreatorima politike i liderima sektora nakon završetka projekta.

Metodologija i plan rada

Za dostizanje svojih ciljeva projekt je usvojio komparativni pristup koji ima za cilj analizu i konceptualiziranje veličine, opsega i utjecaja trećeg sektora, prepreka s kojima se suočava ovaj sektor, te potencijalnih putova za prevladavanje tih prepreka. Osim toga, projekt je razvio karakterističan proces angažiranja zainteresiranih strana kako bi se dobio uvid praktičara o temama koje se istražuju i osiguralo da dionici pristaju uz pojmove i metodologiju. Države u projektu strateški su izabrane za pokrivanje glavne europske regije, koje se razlikuju značajno s obzirom na razmjere, strukturu i karakter trećeg sektora.

Projekt će biti strukturiran oko četiri komplementarna tematska stupa na kojima će se provoditi istodobno i koji će zajednički pridonijeti završnom izvješću. Tematski stupovi fokusirat će se na sljedeće aspekte europskog trećeg sektora i volontiranja: (1) definicija i veličina, (2) procjena utjecaja, (3) prevladavanje prepreka učinkovitosti i (4) uključivanje dionika. U svakom stupu, znanstvenici će koristiti razne metode istraživanja izvedene iz disciplina ekonomije, politologije, sociologije i menadžmenta. Projekt je strukturiran u sedam radnih paketa.

Radni paket 1 odnosi se na znanstveno, tehničko i administrativno upravljanje pro-

jektom. To uključuje sve aktivnosti koje se odnose na usklađivanje znanstvene djelatnosti s planom rada (dosljednost), vođenje plana rada i pravovremeno izvješćivanje prema Europskoj komisiji (transparentnost). Drugo, on pruža centar podrške za sve partnere u svim aktivnostima.

Radni paket 2 nosi naslov Konceptualizacija trećeg sektora. Cilj ovog radnog paketa je formulirati zajedničku konceptualizaciju europskog trećeg sektora koja zadovoljava sljedeće kriterije: (1) dovoljnu širinu da obuhvati pun raspon entiteta i djelatnosti koje se smatraju dijelom trećeg sektora u Europi, (2) dovoljnu jasnoću da razlikuje ovaj skup organizacija i aktivnosti od drugih glavnih tipova društvenih jedinica; (3) dovoljnu operacionalizaciju da omogući razvoj međunacionalne usporedbe podataka; (4) dovoljnu usklađenost s postojećom europskom statističkom praksom da omogući implementaciju u kratkom roku.

Unapređenja mjerenja trećeg sektora je radni paket 3. Ovaj radni paket ima tri cilja. Prvo, raditi u suradnji sa statističkim agencijama, istraživačima i dionicima trećeg sektora u generiranju najpouzdanijih procjena trećeg sektora i volonterstva, prema konceptualizaciji u radnom paketu 1, kroz europske zemlje. Drugo, osmisлити postupke za dopunu UN Priručnika o neprofitnim organizacijama i ILO Priručnika o mjerenju volonterskog rada kako bi se pojasnilo mjerenje drugih mogućih komponenti trećeg sektora u službenim statističkim sustavima. Treće, napraviti napredak u najmanje 5 do 8 europskih zemalja u provedbi ovih službenih statističkih postupka kako bi se pratila veličina, struktura, sastav i financiranje trećeg sektora i volontiranja u budućnosti.

Radni paket 4 naziva se Razrada i ispitivanje indikatora utjecaja. Za cilj ima procijeniti primjerenost postojećih pristupa u mjerenju višestrukih utjecaja trećeg sektora i volonterstva, te raditi na konsenzusu

unutar znanstvene zajednice i među liderima trećeg sektora o najperspektivnijim pristupima koje treba preporučiti europskim statističkim tijelima, a koji bi služili za ocjenjivanje nekih od najznačajnijih potencijalnih učinaka trećeg sektora. Od ključne važnosti bit će učinci na gospodarstvo, u smislu zapošljavanja, integracije radnika i urbane obnove; na socijalni kapital i povjerenje; na građanski angažman, inovacije i osjećaj dobrobiti Europljana.

Kombinirajući domene utjecaja i razine analize, radni paket 4 ima za cilj procjenu o onome što se pouzdano zna o utjecaju trećeg sektora i volontiranja u Europi temeljem postojećih pokazatelja, podataka i metodologije; prepoznavanje i razradu skupa pokazatelja utjecaja kako bi se mjerio raspon i količina socijalnih, ekonomskih, građanskih i psiholoških utjecaja trećeg sektora i volontiranja u Europi; analiza postojećih izvora podataka kako bi se pružila prva procjena utjecaja trećeg sektora u Europi u smislu usporedbe koja će služiti kao temelj za daljnji razvoj pokazatelja utjecaja; izradu skupa metodoloških smjernica za operacionalizaciju pokazatelja utjecaja i daljnjih prikupljanja prilagođenih podataka te sumiranje rezultata i izradu preporuka za sustav mjerenja utjecaja trećeg sektora.

Radni paket 5 naslovljen je Eksterne i interne prepreke za razvoj trećeg sektora. Glavni cilj je ispitati, kroz međunacionalno komparativno istraživanje, kakva okolina i organizacijski aranžman priječe (stvaraju barijere) ili omogućuju (stvaraju rješenja) utjecaj organizacija trećeg sektora. Radni paket će se sastojati od dubinskog istraživanja prepreka organizacijske razine i razine okoline u 8 zemalja (Austrija, Velika Britanija, Njemačka, Nizozemska, Francuska, Španjolska, Hrvatska, Poljska). Nacionalna izvješća analizirat će situaciju prema razvijenom zajedničkom okviru. U svakoj zemlji istraživački timovi bit će dio veće mreže dionika: znanstvenika i istraživača,

vladinih institucija, organizacija civilnog društva i nacionalne krovne organizacije. Osim identificiranja, znanstvenici će nastojati identificirati i analizirati inovativne pristupe i primjere dobre prakse koji povećaju utjecaje organizacija civilnog društva.

Radni paket 6 odnosi se na integraciju i završno izvješće. Cilj je osiguravanje koordinacije različitih komponenti projekta, kako bi nastalo koherentno i integrirano završno izvješće. To će zahtijevati razvoj zajedničkog razumijevanja među projektnim partnerima o konačnom proizvodu projekta, pažljivo praćenje rada u radnim paketima i rebalans dizajna konačnog proizvoda po potrebi kako nalazi budu postajali dostupni.

Radni paket 7 odnosi se na angažiranje dionika i diseminaciju. Diseminacija neće samo predstavljati dijeljenje doprinosa sa znanstvenom zajednicom, nego i izvor informacija za kreatore politika, alat za napredovanje praksi profesionalaca i volontera u trećem sektoru i poticaj za građane.

Jedinstveni doprinos ovog FP7 projekta očrtava se u četiri točke: 1) širenje i pojašnjenja koncepta trećeg sektora, 2) institucionaliziranje kritičnih podataka o razmjeru, strukturi i razvoju ovog sektora europskog društva, 3) nadilaženje osnovnih opisnih podataka pokretanjem razvoja prikladnih mjera utjecaja trećeg sektora i 4) identificiranje prepreka koje priječe sektor da smislenije pridonese dobrobiti Europe i njezinih građana.

Doprinos projekta i utjecaj na dionike

Ovaj projekt proizvest će učinke na istraživanja trećeg sektora, politike, dionike i europske građane općenito.

Utjecaj na istraživanja: Širenje radne definicije trećeg sektora i volonterstva, kako bi se mapirale razlike u kulturnim modelima i tradiciji u cijeloj Europi. Počet će se institucionalizirati mogućnosti

generiranja pouzdanih statističkih podataka organiziranih oko nove radne definicije unutar nacionalnih i europskih statističkih sustava, čime će se generirati pouzdani, usporedivi podaci. Omogućit će se proces redovitog prikupljanja, obrade i diseminacije podataka o organizacijama trećeg sektora i volontiranju. To je posebno značajno u hrvatskom kontekstu gdje ne postoji sustavno statističko praćenje trećeg sektora i naša nastojanja bit će usmjerena k promjeni toga. Dokumentirat će se veličina, struktura, sastav, izvori podrške i nedavne promjene u organizacijama trećeg sektora i volontiranja; sastavit će se i procijeniti različita prethodna istraživanja o utjecaju trećeg sektora na društvo u cjelini (makroperspektive), i na plaćeno osoblje i volontere (mikroperspektive). Identificirat će se usuglašeni pokazatelji utjecaja trećeg sektora na dobrobit i kvalitetu života, inovacije, civilni angažman i osnaživanje, ekonomski napredak, socijalnu uključenost, koji se mogu ugraditi u postojeće socijalne i druge ankete, kako bi se omogućile međunacionalne i longitudinalne usporedbe. Ispitivat će se teorijske pretpostavke o uzrocima varijacija utjecaja trećeg sektora kroz usporednu analizu odabranih europskih zemalja. Povezivat će se razlike u utjecaju trećeg sektora s varijacijama o prisutnosti ili odsutnosti faktora za koje se misli da omogućavaju ili onemogućavaju utjecaj sektora. Poticat će se znanstvene razmjene između istraživača trećeg sektora i dionika trećeg sektora, nacionalnih statističkih agencija te europskih i međunarodnih statističkih tijela. Jedan od ciljeva je i izrada priloga u vodećim međunarodnim i domaćim stručnim časopisima. Obogatit će se kolegiji koje izvode partneri u glavnim visokoškolskim ustanovama, te pružiti novi izvori podataka za doktorske studente i mlade znanstvenike.

Pružajući konceptualna pojašnjenja, usuglašene mjere i čvrste podatke projekt će nadoknaditi slabosti trenutnih istraživa-

nja trećeg sektora i na taj način potaknuti daljnja istraživanja i rasprave o trećem sektoru i njegovom utjecaju nakon što se projekt završi.

Utjecaj na politike: značajno će se povećati vidljivost i vjerodostojnost europskog trećeg sektora i volonterstva, demonstrirajući njegov ekonomski raspon i utjecaj. Bilo bi važno omogućiti političarima da procijene utjecaj različitih politika na razvoj trećeg sektora i volonterstva stvaranjem međunacionalnih usporedivih podataka o ključnim aspektima trećeg sektora. Utvrdit će se koju socijalnu ulogu organizacije trećeg sektora i volonteri mogu obavljati u suradnji s poslovnim i javnim sektorom. Poboljšat će se razumijevanje određenih poteškoća na koje organizacije civilnog društva nailaze u nekim zemljama pristupnicama zbog niske razine povjerenja, klijentelizma, političke kulture koju karakterizira skepticizam prema civilnom društvu. Istaknut će se koje su promjene potrebne u upravljanju infrastrukturom i pravnim i regulatornim odredbama kako bi se omogućilo da treći sektor i volontiranje stvore još poželjniji socio-ekonomskih utjecaj u Europi.

Projekt će uključiti *nacionalne i europske dionike* u svim aspektima procesa istraživanja. To će imati utjecaj na dionike unutar trećeg sektora. Konkretno, projekt će: pomoći u stvaranju svijesti među pojedinim organizacijama koje su dio većeg kolektiva sa zajedničkim karakteristikama i potrebama, a time postaviti temelje za učinkovitije zajedničko djelovanje, opskrbiti će lidere sektora s pouzdanim podacima koji pokazuju njihov doprinos europskom ekonomskom i društvenom razvoju, dajući im mogućnost da se uspješnije predstave donositeljima odluka, poslovnoj zajednici i medijima, potaknut će svijest o važnosti volonterskog rada, dajući time volonterima veću vidljivost i snažniji poticaj ljudima na volontiranje, poboljšat će upravljanje u

trećem sektoru pružajući podatke u skladu s kojima organizacija može pratiti napredak. Ovaj projekt obećava da će napraviti iskorak u mjerenju ključnih aspekata trećeg sektora, a time će pokazati put do potencijalnih poboljšanja u radu organizacija. Pomoći će liderima trećeg sektora da prepoznaju promjene koje bi mogle biti potrebne u nacionalnim zakonima i propisima kako bi se poboljšala njihova sposobnost da doprinesu kvaliteti života u svojim zemalja.

Konačno, projekt će imati značajan utjecaj na *europske građane*. Konkretno, on će: potaknuti svijest javnosti o važnosti trećeg sektora, dati veće priznanje milijunima europskih građana koji volontiraju te probuditi interes za volontiranjem i uključivanjem. To će pridonijeti osjećaju civilnog angažmana i odgovornosti i pomoći u promicanju socijalnog povjerenja, pomoći održavanju europske tradicije solidarnosti i angažmana u organizacijama trećeg sektora i doprinijeti da se vrijednosti prenesu na mlađe generacije.

Projekt utjelovljuje FP7 poslanje »znatnosti u društvu« s poslanjem generiranja znanja za unapređenje kvalitete života. Iako postoji empirijska građa o civilnom društvu u hrvatskom kontekstu, ovaj istraživački projekt predstavlja prvi sustavni pokušaj određivanja socio-ekonomskog utjecaja trećeg sektora. Dodatni izazov projektu je taj što se treći sektor nije nikada u ovakvom obliku tematizirao u domaćim istraživanjima. Do sada su korišteni uži pristupi. Treći sektor promatran u ovom istraživanju uključivat će komponente socijalne ekonomije, zadruge i mutualističke organizacije, socijalno poduzetništvo, prije svega, ono koje se bavi pružanjem socijalnih usluga, civilne organizacije, kao i društvene pokrete. Naslanjat će se na prijašnja znanja, ali i biti inovativan te staviti u fokus pitanja utjecaja trećeg sektora. Razmatranje socio-ekonomskog utjecaja odgovara na iznimno važno, a slabo artikulirano pitanje kon-

kretnog mjerenja i utvrđivanja koristi koju treći sektor proizvodi za društvo u cjelini. Komponenta komparativnosti ovog projekta dodatni je izazov. Pozicioniranje trećeg sektora i njegovog utjecaja unutar konteksta drugih europskih zemalja omogućit će saznanja o stupnju razvitka hrvatskog trećeg sektora u širem kontekstu. Također, utvrđivanje razvojnog statusa i utjecaja dat će nove poticaje za buduća istraživanja u ovim područjima u Hrvatskoj. Odgovorit će na bitno pitanje: kakvu ukorijenjenost ima treći sektor i njegovo djelovanje u širem kontekstu hrvatskog društva. Ovo istraživanje bit će važan korak daljnjoj akademizaciji istraživanja trećeg sektora u Hrvatskoj. Također na polovici projekta, lipanj 2015. godine, planirano je održavanje zajedničke konferencije sudionika projekta i drugih europskih i domaćih dionika u Dubrovniku. Projekt će dati poticaj za povećanje prepoznatljivosti trećeg sektora što bi povećalo legitimitet civilno angažiranog djelovanja te ojačati povjerenje prema ovom tipu organizacija u vremenu u kojem se naziru nove sumnje oko njihovog poslanja i utjecaja koje ostvaruju.

Danijel Baturina
Poslijediplomski doktorski studij
socijalne politike